

Souhrnná výkonnost ekonomiky

- **Značné strukturální změny v roce 2009** Charakteristickým rysem roku 2009, v němž Českou republiku v plném rozsahu postihla hospodářská recese, byly mimořádně velké strukturální pohyby při značně rozdílných změnách na poptávkové i nabídkové straně ekonomiky. Vytvořily se zcela nové proporce a došlo k výraznému zvratu v poměru mezi domácím a vnějším sektorem. Zároveň došlo k výrazné změně vlivu seskupení odvětví na zdroje HDP a výdajových složek v užití HDP. Rok 2009 z hlediska ekonomického růstu byl nejhorší od roku 1995. Vstup české ekonomiky do roku 2009 byl silně poznamenán vývojem v předchozím období, včetně celosvětového hospodářského útlumu a naplno se v jeho průběhu projevovaly známky hospodářského poklesu. V každém čtvrtletí byl objem HDP meziročně nižší.
- **Pokles HDP v roce 2009 vedl k oslabení pozice ČR ve vztahu k EU 27** Meziroční pokles HDP České republiky za rok 2009 byl větší než v západoevropských státech i než v celkovém seskupení EU 27. Mezinárodní ekonomická pozice České republiky ve vztahu k seskupení států EU se tak zhoršila. Podle předběžného odhadu ČSÚ dosáhl HDP České republiky na 1 obyvatele v PPS za rok 2009 zhruba 81 % úrovně států EU 27.
- **Změna struktury HPH ...** Snížení podílu mezispotřeby na produkci mělo pozitivní vliv na HPH. K tomu přispěla i odvětvová změna struktury. Na tvorbě HPH v běžných základních cenách značně posílil quarterární¹ sektor. Ve zbývajících sektorech byl podíl HPH nižší, avšak odvětvově změna její hodnoty byla výrazně rozdílná. Snížení podílu zemědělství souviselo s poklesem cen produkce.
- **... a její pokles reálně o 4,6 %** Meziroční snížení objemu HPH o 4,6 % se dosti různilo v časovém horizontu. Pokles byl největší ve 2. čtvrtletí (5,5 %) a nejmenší ve 4. čtvrtletí (3,6 %). Sezónně očištěné údaje ukazují, že meziročně HPH poklesla o 4,4 % a po značném mezičtvrtletním poklesu v 1. čtvrtletí (o 5,2 %) její růst zrychlil ve 3. čtvrtletí (0,9 %) a ve 4. čtvrtletí o 1,0 %. V primárním sektoru zásluhou zemědělství se HPH meziročně výrazně zvýšila, v sekundárním sektoru poklesla o 12,2 %, z toho ve zpracovatelském průmyslu o 15,2 % s negativním vlivem 3,7 p. b. na celkový vývoj HPH. V terciárním sektoru došlo k poklesu o 4,5 % a v quarterárním sektoru bylo snížení minimální (0,3 %).
- **Na snížení HPH měl rozhodující vliv pokles produktivity práce** Průměrný stav zaměstnaných osob 5185,4 tis. za rok 2009 (přepočten na ekvivalent plné pracovní doby podle národních účtů) byl meziročně nižší o 1,7 %. Produktivita práce, měřena HPH ve stálých cenách na zaměstnanou osobu klesla o 2,9 %. Z toho vyplývá, že na celkovém snížení HPH se pokles počtu zaměstnaných osob podílel více než jednou třetinou (36,9 %) a na pokles produktivity práce připadly méně než dvě třetiny (63,1 %).
- **Menší úbytek hodnoty než objemu HDP** Čisté daně 368,3 mld. Kč byly meziročně větší o 0,6 mld. Kč, měly však minimální vliv na meziroční snížení HDP. Jeho hodnota 3 627,2 mld. Kč se snížila o 61,8 mld. Kč ve srovnání s rokem 2008. O zvýšení úhrnné cenové hladiny HDP o 2,7 % rozhodl implicitní deflátor HPH, neboť vliv deflátorů daní z produktů a dotací na produkty byl minimální. Z titulu zvýšení cenové hladiny HDP došlo k jeho meziročnímu přírůstku o 94,9 mld. Kč a z titulu poklesu fyzického objemu HDP došlo k jeho úbytku o 156,7 mld. Kč.
- **Výrazná změna tvorby zásob** Meziročně je značně odlišná rovněž věcná struktura HDP. Relativně nejproměnlivější výdajovou složkou HDP je tvorba zásob, jejichž výrazný úbytek v roce 2009 následoval po neúměrně vysokém přírůstku v předchozím roce. Podíl tvorby zásob na HDP – 1,1 % v roce 2009 se meziročně změnil o značných 2,5 p. b. Nejvíce ubylo zásob hotových produktů a obchodního zboží. Pokles podílu výdajů na tvorbu hrubého fixního kapitálu (dále jen THFK) o 1,2 p. b. (na 22,7 % v roce 2009) byl nejvíce ovlivněn snížením hmotných fixních aktiv do dopravních prostředků a ostatních strojů. Ke zvýšení podílu výdajů na konečnou spotřebu o 2,7 p. b. (na 72,8 % v roce 2009) větším dílem přispěly výdaje vlády a neziskových institucí než

¹ Quarterární sektor zahrnuje sekce J až P dle standardu NACE rev.1.1. (OKEČ)

spotřebitelské výdaje domácností. V poměru k HDP se podstatně více snížil celkový dovoz než celkový vývoz, čehož výsledkem bylo zvýšení podílu čistého vývozu na HDP o 1,1 p. b. (na 5,7 % v roce 2009).

- **Pokles HDP v roce 2009 reálně o 4,2 %, po sezónním očištění o 4,1 %**

HDP se v roce 2009 meziročně snížil reálně o 4,2 %. Pokles v průběhu roku 2009 byl největší ve 2. čtvrtletí (5,2 %) a nejmenší ve 4. čtvrtletí (2,8 %). Po sezónním očištění se HDP meziročně snížil o 4,1 % a z jednotlivých čtvrtletí se mezičtvrtletně nejvíce snížil v 1. čtvrtletí (4,1 %) a nejvíce zvýšil ve 4. čtvrtletí (0,7 %).

- **Růst konečné spotřeby o 1,2 %**

Meziroční míry změn jednotlivých výdajových složek za rok 2009 i v průběhu roku byly velice rozdílné. Rostoucí výdajovou složkou HDP byla jen konečná spotřeba. Po sezónním očištění její meziroční zvýšení reálně o 1,2 % působilo pozitivně na HDP v rozsahu 0,9 p. b. Podstatně více rostly výdaje vládních a neziskových institucí (4,4 %), přičemž výdaje domácností na konečnou spotřebu se nepatrně snížily (o 0,2 %). Zdrojem spotřebitelských výdajů domácností byl jejich hrubý disponibilní důchod, který v roce 2009 byl meziročně jen nepatrně větší. Byl to výsledek menšího snížení běžných příjmů než běžných výdajů. Růst či pokles výdajů domácností byl rozdílný nejen věcně, nýbrž i podle sociálních skupin. Nejvíce se zvýšily výdaje na předměty krátkodobé spotřeby a poklesly výdaje na služby. Kupní síla domácností se dále vyvíjela značně diferencovaně.

- **Negativní vliv výdajů na THK (4,5 p. b.)**

V roce 2009 se po sezónním očištění snížily výdaje na THK o 17,3 % a na vývoj HDP působily negativně v rozsahu 4,5 p. b., větší negativní vliv měla tvorba zásob (2,5 p. b.) než THFK (2,0 p. b.) s meziročním snížením objemu o 8,3 %. Poklesly investice do dopravních prostředků (o 22,7 %) a zvýšily se do ostatních budov a staveb (o 3,7 %).

- **Značné snížení zahraničního obchodu**

Značná změna nastala v roce 2009 v oblasti vnějších ekonomických vztahů, kdy se výrazně snížil obrat zahraničního obchodu zbožím a službami. Po sezónním očištění byl nižší meziroční objem celkového vývozu i dovozu o 9,9 %. Vzhledem k většímu poklesu cen dovozu než vývozu se kupní síla vývozu snížila výrazně méně než náročnost dovozu na zdroje vyprodukované vývozem. Působení čistého vývozu na HDP bylo negativní (0,5 p. b.). Velice rozdílný byl tento vliv v jednotlivých čtvrtletích. Čistý vývoz na vývoj objemu HDP působil značně negativně v 1. a ve 2. čtvrtletí (1,6 p. b.), zatímco ve 4. čtvrtletí byl jeho vliv značně pozitivní (2,7 p. b.).

- **HDD se snížil meziročně reálně o 2,6 %**

V roce 2009 došlo ke značnému zhodnocení české národní práce při zbožových operacích a transakcích ve službách na zahraničních trzích. Obchodní zisk 61,8 mld. Kč za rok 2009 z titulu příznivých směnných relací zahraničního obchodu, ve srovnání s obchodní ztrátou 45,6 mld. Kč za rok 2008 vyplývající z většího snížení cen celkového vývozu než dovozu, znamenal výraznou pozitivní změnu, která se projevila ve vývoji hrubého domácího důchodu (HDD). Zatímco v roce 2008 byl reálně růst HDP rychlejší než růst HDD (o 1,3 p. b.), v roce 2009 došlo k opačnému pohybu a HDD se snížil reálně „pouze“ o 2,6 %, což znamená méně než HDP (o 1,7 p. b.).

- **Snížení míry úspor**

Hrubý disponibilní národní důchod (dále jen HDND) 3 382,6 mld. Kč za rok 2009 byl meziročně nižší o 114,9 mld. Kč. V důsledku vyššího odlivu čistých plateb výrobním faktorům do zahraničí bylo uvedené snížení 1,9násobně větší než hodnotové snížení HDP. Vzájemný poměr HDND a HDP se snížil o 1,5 p. b. (na 93,3 % v roce 2009). Hrubé národní úspory 743,9 mld. Kč byly meziročně menší o značných 166,4 mld. Kč, čehož příčinou, kromě uvedené, bylo i zvýšení výdajů na konečnou spotřebu. To potvrzuje převahu sklonu ke spotřebě nad sklonem k úsporám; míra spotřeby se zvýšila o 4,0 p. b. (na 78,0 % v roce 2009). Výrazný úbytek výdajů na THK vedl však jen k mírnému zvýšení záporného salda národních běžných transakcí s nerezidenty (o 13,6 mld. Kč). Výsledkem těchto transakcí bylo snížení míry úspor z 26,0 % v roce 2008 na 22,0 % v roce 2009 a snížení míry investic o 3,6 p. b. (na 23,1 % v roce 2009). S tím souvisí zvýšení míry financování výdajů na THK z vnějších zdrojů o 2,3 p. b. (na 4,8 % v roce 2009).